

11 (251).
GAREGİN TURUCİKİYAN'IN HİKÂYESİ
(1903, Kharberd[Harput] doğumlu)
KİĞİLİ TİRUHİ

1914'te Ermeni erkekleri topladıklarını, askere aldıklarını ve yollarda öldürdüklerini hatırlıyorum. Babam Amerika'dan geldiğinde ya Aralık ya da Ocak ayıydı. Köyümüzün beyi Kâmil Bey kaymakamla geldi; amcamı ve babamı götürmek istiyorlardı. Babam dedi ki: "Bize birkaç gün mühlet verin; biz yeni geldik; dinlenelim, yüzelim.

Bunlar gittiler; babam ve amcam ise Fransa'ya kaçtılar.

Ermeni erkeklerini Diyarbakır'dan, Kığı'den, Muş'tan, Hınıs'tan alıp Erzurum dağlarında topluyor, Karakale dağlarına götürüyorlardı; bunlar Türkiye'nin en yüksek dağlarıydı ve Erzurum'a uzaklıkları takriben 50 kilometreydi. Hepsini mektup yazmaya zorluyorlardı. Mektupları yakınlarına gönderiyor sonra da süngülerle öldürüyorlardı. O öldürülen Ermenilerin cesetlerinin altında 12 kişi sağ kalmıştı. Onlar Kığı'nin Derman Köyü'ndeki evimize geldiler. Babam ve amcam kaçmış olduklarından evin büyüğü annemdi. Ben ve annem yalnız yaşıyorduk. Evimiz köyün kenarındaydı. Ama annem, firari asker veya kaçak saklayanların Hükümet tarafından cezalandırıldığını biliyordu. Ne var ki, yardım etmek gerekiyordu. Onlara dedi ki: "Kapıyı açacağım; ses çıkarmadan içeri girin."

Annem küçük kapıyı açtı; 12 kişiyi birden içeri aldı. O zaman elektrik yoktu; lamba yakıyorduk. Birinin ayağı donmuştu. Annem büyük bir leğen içerisinde yağ getirdi; donmuş ayağı içine soktu; çorabı kesip çıkardı. Adamın ayağının derisi de birlikte çıktı. Adam şuurunu kaybetti. Bizim evlerimizde yüklükler bulunurdu; bunların içinde komşu eve giden gizli bir yol olurdu. Annem bize kaçış yolunu öğretmişti. Annemin çaputtan örtüleri serdiğini, firari askerlerin ayaklarını ısıttıklarını hatırlıyorum.

Kâmil Bey'in evi bizim evin karşısındaydı. Annemin adı Tiruhi'ydi. Kâmil Bey Tiruhi'nin kocasının kaçtığını, evde başka erkek olmadığını biliyordu. Bir gün aydınlıktan bir erkek görür ve "Gelin! Tiruhi'nin evinde kaçak var" diye kaymakama haber gönderir. Kaymakam 10 yüzbaşıyla Kâmil Bey'in evine gelir ve köyün Ermeni muhtarını da çağırır. Annem karşılarına çıkıp: "Efendim evde kaçak yok! Hükümetin eli uzundur, gelip bakabilirsiniz" der.

Ancak annem kaçaklara hangi taraftan samanlığa, hangi taraftan ahıra ya da aksine komşunun evine kaçacaklarını öğretmişti.

Evimizi kuşattılar. İki kişi dışarda nöbet tuttu; yüzbaşı ve kaymakam jandarmalarıyla eve girip arama yaptılar. Masanın üstünde, içinde sigara izmaritleri bulunan kül tablasını buldular. Kaymakam anneme şöyle dedi: "Helal olsun sana! Bu evde erkek var; biz aradık, ama bulamadık; ama helal olsun sana!"

Bu şekilde annem kaçakları Mart ayına kadar evinde sakladı. 1936'da Halep'e gidip inşaat

işlerinde çalışırken herkes başından geçenleri anlatıyordu: ben de başladım benim başımdan geçenleri anlatmaya: annemin 12 firari sakladığını anlattım. Kırk-elli yaşlarında sarı bıyıklı bir adam yemek yemiyor, dikkatle beni dinliyordu. O birden ayağa fırladı ve yüzümü öptü.

"Çocuklar," dedi "ben hayatını ne kadar iyi hatırlıyor diye dinliyordum. Gerçekten de bunun annesi, Tiruhi, ilkbahara kadar 12 kişiyi evinde sakladı; onlardan birinin ayağı soğuktan donmuştu. Ben de onların arasında idim. Benim adım Pilipos; Çarsancaklıyım."